

Берастоўскі А.В.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі,

Мінск, Беларусь

Берастоўская М.В.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,

Мінск, Беларусь

ВЫКЛІКІ ХХІ СТАГОДДЗЯ Ў СФЕРЫ ПРАФЕСІЙНА- АРЫЕНТАВАНАГА ВЫКЛАДАННЯ ЗАМЕЖНЫХ МОЎ

Прафесійна-арыентаванае выкладанне замежных моў у ХХІ стагоддзі сутыкаецца з новымі выклікамі. На пачатку стагоддзя такімі выклікамі сталі глабалізацыя і распаўсюджванне інтэрнэту. Гэта тэндэнцыя павысіла актуальнасць авалодання навыкамі вуснай камунікацыі, і знізіла важнасць добрых навыкаў пісьмовага перакладу і працы з тэкставай інфармацыяй з боку прафесіяналаў шырокага спектра спецыяльнасцяў і спецыялізацый. З цягам часу праграма машыннага перакладу палепшылася настолькі, што стала здольнай замяніць працу чалавека (хоць і неідэальна) у розных сітуацыях вуснай і пісьмовай камунікацыі. З гэтых прычын выкладчыкам замежнай мовы, якія ставяць мэтай адказваць на выклікі часу, прыйшлося адыходзіць ад традыцый савецкай metodyкі навучання, калі шмат увагі надавалася ўменню прачытаць, прааналізаваць і перакласці тэкст, і цяпер яны ў большай ступені карыстаюцца практыкаваннямі, якія стымулююць навыкі гаварэння на замежнай мове і аўдзіравання.

2020-я гг. сталі часам распаўсюджвання розных платформ штучнага інтэлекту, якія відавочна таксама могуць неўзабаве істотна змяніць падыходы да выкладання замежных моў. Напрыклад, нейрасетка ChatGPT можа распрацоўваць інтэрактыўныя тэсты па граматыцы англійскай мовы сярэдняй складанасці для платформы Telegram. Нешта падобнае здольныя

зробіць некаторыя іншыя аналагічныя праграмы (напрыклад, Bing), але на дадзеным этапе штучны інтэлект не здольны поўнасьцю замяніць чалавека ў стварэнні метадычна правільных заданняў. Сярод найбольш распаўсюджаных памылак у створаных нейрасеткамі тэстах мы заўважалі наступныя:

1) Выбар толькі аднаго правільнага варыянта з прыведзеных там, дзе сярод варыянтаў было фактычна сгенерывавана некалькі правільных адказаў.

2) Заданні не заўсёды адпавядалі зададзенаму ўзроўню складанасці.

Вядома, што падобныя памылкі можа зрабіць і чалавек. І звычайная прычына такіх памылак – недахоп вопыту. Як чалавек вучыцца і паступова робіць менш памылак у вывучаемай галіне, так і штучны інтэлект магчыма навучыць аналізаваць тэкставую інфармацыю і праз гэта ствараць прадукт, які больш адпавядае патрабаванням якасці, у тым ліку і метадычным патрабаванням да тэстаў і заданняў для прафесійна-арыентаванага навучання замежным мовам. На цяперашнім этапе не ўсім выкладчыкам замежных моў даступны платныя версіі штучнага інтэлекту і навыкі навучання нейрасетак. Аднак тэндэнцыя выкарыстання нейрасетак і штучнага інтэлекту для стварэння інтэрактыўных і традыцыйных лексіка-граматычных тэстаў, а таксама тэкстаў і іншых матэрыялаў для навучання замежным мовам працягнецца ў перспектыве.

Ідэя поўнай замены выкладчыка камп'ютарнай праграмай пакуль застаецца дыскусабельнай і малаверагоднай. Калі ў рамках індывідуальнага вывучэння замежнай мовы гэта магчыма, і існуе шэраг камп'ютарных праграм і мабільных прыкладанняў, прызначаных для навучання без настаўніка ў межах дадатковай адукацыі, то ў афіцыйнай сістэме адукацыі Рэспублікі Беларусь ад школы да ВНУ пакуль не магчыма замяніць чалавека-настаўніка штучным інтэлектам.

Не можа штучны інтэлект і поўнасьцю замяніць нядбайнага вучня, але выклікам для выкладчыка можа стаць праверка некаторых відаў дамашняга заданьня, якія пад сілу штучнаму інтэлекту. Сюды пераважна адносіцца складанне сачыненняў на вывучаемай мове. Яшчэ нядаўна неруплівыя і несумленныя навучэнцы карысталіся дапамогай машыннага перакладу для напісаньня сачыненняў, цяпер на змену гэтаму прыходзяць ChatGPT і аналагічныя праграмы, якія звычайна не робяць памылак, характэрных для машынных перакладчыкаў і пішуць прадуманыя тэксты.

Тым не менш, праблема выдаваньня працы штучнага інтэлекту за працу інтэлекту навучэнца мае некалькі падыходаў да вырашэньня. Як справядліва зазначылі ў 2022 годзе нашы калегі з Расіі, штучны інтэлект не мае крэатыўных адносінаў да слова, а гэта ўменне дае чалавеку «трапна і дасціпна весці дыялог, здзіўляць суразмоўцу яскравай думкай» [1, с. 39]. Таму выкладчык-чалавек звычайна здольны заўважыць наяўнасьць ці адсутнасьць крэатыўных адносінаў да слова ў пісьмовых работах навучэнцаў. А той факт, што валоданне замежнай мовай на цяперашнім этапе патрабуецца пераважна для вуснай камунікацыі з яе носьбітамі, таксама дапамагае настаўнікам выбіраць больш заданьняў, якія як раз патрабуюць такой камунікацыі, і менш пакідаюць месца для дэлегаваньня пісьмовых работ штучнаму інтэлекту.

Яшчэ адным выклікам у прафэсійна-арыентаваным навучанні замежным мовам на сучасным этапе з'яўляюцца змяненні ў змесце ведаў, уменняў і навыкаў патрэбных для той ці іншай спецыяльнасьці. Таксама мяняецца і сама вывучаемая мова і культура носьбітаў гэтай мовы. Напрыклад, слова *copyright* у сучаснай англіскай мове азначае не толькі 'правы інтэлектуальнай уласнасьці', але і 'прафэсійную дзейнасьць па напісанню тэкстаў'.

Сучасная юрыдычная лексіка французскай мовы таксама мяняецца з ходам эвалюцыі грамадска-палітычных адносін. *Cohabitation* можа азначаць

‘сужыццё пар, якія не знаходзяцца разам у афіцыйна зарэгістраваным шлюбе’, а можа азначаць і ‘суіснаванне ўрада і кіраўніка дзяржавы, якія належаць да розных палітычных напрамкаў’, звычайна з дадаткам прыметніка *politique*. У франкамоўных краінах Еўропы распаўсюджваецца такая з’ява як *pacte civil de solidarité* (таксама вядомы як *Pacs*) або ‘грамадзянскі дагавор салідарнасці’, які перадае ідэю юрыдычна аформленага грамадзянскага шлюбу.

Мы пазначылі тры праблемы навучання, які бачым на ўласным вопыце працы выкладчыкамі замежных моў ВНУ для студэнтаў розных спецыяльнасцяў з 2000-х гг па цяперашні час. Усе вышэй апісаныя выклікі дапамагаюць падтрымліваць прафесійна-арыентаванае навучанне замежным мовам на ўзроўні, які адпавядае часу. Немагчыма раз і на доўгія гады распрацаваць падручнік ці метадычны дапаможнік для навучання студэнтаў ВНУ пэўнай спецыяльнасці замежнай мове, а распрацоўка і абнаўленне метадычных матэрыялаў з’яўляецца часткай паўсядзённай дзейнасці паспяховых выкладчыкаў замежных моў.

Літаратура

1. Костюнина, С.А. Роль искусственного интеллекта в изучении иностранных языков / С.А. Костюнина // Вестник науки — 2022. — №2 (47). — Том 1. — С. 38—42.